

Holbergsgade 6
DK-1057 København K

T +45 7226 9000
F +45 7226 9001
M sum@sum.dk
W sum.dk

Folketingets Sundheds- og Forebyggelsesudvalg

Dato: 10. april 2015
Enhed: Primær Sundhed
Sagsbeh.: SUMBGB
Sags nr.: 1300459
Dok nr.: 1672711

Folketingets Sundheds- og Forebyggelsesudvalg har den 17. marts 2015 stillet følgende spørgsmål nr. 8 (L 137 – forslag til lov om ændring af lov om anvendelse af tvang i psykiatrien (fastlæggelse af mindreårige psykiatriske patienters retsstilling, indførelse af ny formålsbestemmelse, skærpede kriterier for tvangsfiksering, ændring af kriterierne for åbning og kontrol af post, undersøgelse af patientstuer og ejendele, samt kropsvisitation m.v.)), som hermed besvares. Spørgsmålet er stillet efter ønske fra Stine Brix (EL).

Spørgsmål nr.8:

”Ministeren bedes kommentere lovforslaget i forhold til grundlovens § 71, hvoraf det følger, at alle borgere uanset alder, der frihedsberøves uden dom, har krav på at kunne få frihedsberøvelsen prøvet ved en domstol. Der henvises til SIND og Bedre Psykiatris henvendelse af 19. februar (jf. L 137 – bilag 2), hvori der henvises til Helle Bødker Madsens bog ”Psykiatiret”, som udtrykkeligt gør opmærksom på, at der efter grundlovens § 71, stk. 2 kræves en klar og utvetydig hjemmel, hvis et indgreb har karakter af administrativ frihedsberøvelse (f.eks. aflåsning af døre til afdeling eller patientstue og fiksering). En sådan hjemmel findes i psykiatriloven, men kan ikke antages at findes i forældrenes samtykkekompetence efter sundhedslovens § 14, jf. forældreansvarslovens § 2, stk. 1.”

Svar:

Grundlovens § 71 har følgende ordlyd:

”§ 71. Den personlige frihed er ukrænkelig. Ingen dansk borger kan på grund af sin politiske eller religiøse overbevisning eller sin afstamning underkastes nogen form for frihedsberøvelse. Stk. 2. Frihedsberøvelse kan kun finde sted med hjemmel i loven.

[...]

Stk. 6. Udenfor strafferetsplejen skal lovligheden af en frihedsberøvelse, der ikke er besluttet af en dømmende myndighed, og som ikke har hjemmel i lovgivningen om udlændinge, på begæring af den, der er berøvet sin frihed, eller den, der handler på hans vegne, forelægges de almindelige domstole eller anden dømmende myndighed til prøvelse. Nærmere regler herom fastsættes ved lov.

Stk. 7. Behandlingen af de i stk. 6 nævnte personer undergives et af folketinget valgt tilsyn, hvortil de pågældende skal have adgang til at rette henvendelse.”

Om beskyttelsen i grundlovens § 71, stk. 6, anføres følgende i Danmarks

Riges Grundlov med kommentarer, redigeret af Henrik Zahle (2006), side 447f:

"Henrik Zahle anfører generelt om børns og unges beskyttelse af grundlovsrettighederne, at man bør følge det hovedsynspunkt, at også børn og unge er omfattet, men eventuelt under vilkår, der følger af deres unge alder, jf. 2003 bd. 3, s. 26. [...] Det må dog være en forudsætning for at tillægge barnets meningstilkendegivelse selvstændig retlig betydning, at barnet har nået en sådan modenhed, at det er i stand til at forstå og tage stilling til betydningen af indgrebet, herunder også forstå baggrunden og formålet hermed."

Endvidere anføres i Henrik Zahle, Dansk forfatningsret 3 (2003), side 251, følgende:

"Om sindssyge antages for børns vedkommende, at forældremyndighedens indehaver ikke i kraft af forældremyndigheden kan indlægge unge under 18 år uden hensyn til de almindelige gældende betingelser. Lovens betingelser for tvangsindlæggelse og – tilbageholdelse må iagttages [...]. Den unge kan ikke alene protestere mod indlæggelse, men kan som indlagt begære sig udskrevet, og aldersmæssigt er dette formentlig kun betinget af, at den pågældende har en sådan modenhed, at vedkommende er i stand til at forstå og tage stilling til det indgreb i den personlige frihed, som indlæggelse og ophold på en psykiatrisk afdeling medfører, jf. bet 1068/1986 s 390. Den unge må under samme betingelser kunne fremsætte begæring om, at indlæggelsen eller tilbageholdelsen prøves i overensstemmelse med grl § 71, stk. 6."

I forhold til mindreåriges retsstilling er der i forskellige lovgivningsmæssige sammenhænge forskel på, hvor gammel en mindreårig skal være for at få selvstændige kompetencer.

Baggrunden for ændringen af tvangsdefinitionen i lov nr. 534 af 8. juni 2006 var, at grænserne for hvornår en behandling m.v. kan siges at være frivillig ikke er overensstemmende i kapitel 5 i sundhedsloven og psykiatriloven. Efter den dagældende psykiatrilov blev behandlingen anset for frivillig, hvis patienten forholdt sig passiv i forhold til et foreslået behandlingstiltag m.v., hvorimod der i henhold til sundhedsloven som udgangspunkt krævedes og stadig kræves et informeret samtykke.

I visse situationer accepteres inden for somatikken et stiltiende samtykke, hvor behandlingssituationen klart indikerer patientens ønsker eller i særlige situationer som fx akutte situationer. Et stiltiende samtykke foreligger, hvor den enkeltes signaler og opførsel må tolkes således, at der foreligger samtykke på baggrund af den givne information. Et stiltiende samtykke vil alene opfylde lovens krav, hvis det er utvivlsomt, at patienten gennem sin adfærd har tilkendegivet enighed om behandlingsforslaget eller dele heraf.

Regeringen fandt, at forskellen i definitionen i sundhedsloven og psykiatriloven af, hvornår behandling kan iværksættes på "frivillig" basis var uheldig.

Gældende ret i dag er, at der ved anvendelse af tvang over for børn og unge i forbindelse med indlæggelse og behandling på psykiatrisk afdeling er flere love, der finder anvendelse – sundhedsloven eller psykiatriloven, alt efter om en tvangsforanstaltning sker med eller uden samtykke fra forældremyndighedens indehaver. Derudover har forældremyndighedsindehavere i henhold til forældreansvarsloven pligt til at varetage deres børns interesser.

Sundhedsloven sikrer til en vis grad hjemmel til at anvende tvang over for mindreårige med samtykke fra forældremyndighedens indehaver, men regulerer ikke spørgsmålet om egentlig tvangsanvendelse, herunder de tvangstiltag, der er omfattet af psykiatriloven. Forældremyndighedens indehaver har beslutnings- og klageretten for så vidt angår de 0-14-årige og de umodne 15-17-årige. I f.eks. den sociale lovgivning har mindreårige ret til at udtale sig om egne anliggender, og mindreårige, der er fyldt 12 år, har ret til at klage over myndighedernes afgørelser.

Der er dog fortsat en række områder, hvor serviceloven (lovbekendtgørelse nr. 1023 af 23. september 2014) fortsat opererer med et alderskrav på 15 år, fx i forbindelse med børnefaglige undersøgelser. I disse situationer er der krav om forældresamtykke med mindre barnet er fyldt 15 år, servicelovens § 50, stk. 1.

Derudover er ligeledes krav om samtykke fra den unge, der er fyldt 15 år i sager om anbringelse af barnet eller den unge uden for hjemmet på et anbringelsessted, jf. servicelovens § 52, stk. 1, ligesom screening af børn og unge på sikrede institutioner med henblik på at afdække psykiatriske problemer forudsætter samtykke fra forældremyndighedsindehaver og fra unge, der er fyldt 15 år, jf. servicelovens § 57 d, stk. 2.

Sundhedsstyrelsen har i afsnit 9 i vejledning nr. 9427 af 20. januar 2011 om forhåndstilkendegivelser, behandlingsplaner, tvangsfiksering og tvungen opfølgning efter udskrivning mv. for patienter indlagt på psykiatriske afdelinger nærmere beskrevet mindreåriges retsstilling. Det fremgår heraf:

"at der ved tvang forstås anvendelse af foranstaltninger, for hvilke der ikke foreligger et informeret samtykke, jf. kapitel 5 i sundhedsloven.

Det følger af sundhedsloven, at forældremyndighedens indehaver kan give informeret samtykke til behandling for patienter under 15 år samt for 15-17-årige patienter, der ikke besidder den fornødne modenhed til at varetage sine egne interesser. Den behandlingsansvarlige overlæge skal sørge for, at mindreårige patienter informeres og inddrages i drøftelserne om behandling, i det omfang patienten forstår behandlingssituationen, medmindre dette kan skade patienten. Den mindreåriges tilkendegivelser skal, i det omfang de er aktuelle og relevante, tillægges betydning.

Såfremt lægen vælger at ordinere en behandling som barnet modsætter sig, skal lægen, selvom forældrene samtykker, altid opveje fordele og ulemper og vælge den til enhver tid for barnet mest skånsomme løsning. Mindste middels princip skal altid følges. Ligeledes må overvejelser om forholdet mellem forældre og barn inddrages i lægens beslutning.

Forældremyndighedens indehaver skal informeres om, at den har mulighed for at frasige sig stillingtagen til anvendelse af magt over for den mindreårige. Såfremt forældremyndighedens indehaver ikke ønsker at tage stilling, vil den mindreårige være omfattet af psykiatriloven, hvis de øvrige betingelser for anvendelse af de enkelte tvangsforanstaltninger er opfyldt. Dette indebærer beskikkelse af patientrådgiver og klagemuligheder mv.

Psykiatrisk behandling, herunder andre foranstaltninger omfattet af psykiatriloven, af patienter under 15 år og umodne 15-17-årige patienter, der iværksættes med forældremyndighedens samtykke, betragtes således ikke i psykiatrilovens forstand som tvang”.

Der er med lovforslaget lagt op til en præcisering af en allerede eksisterende retstilstand for mindreårige psykiatriske patienter. Der er således med forslaget ikke lagt op til en yderligere begrænsning af de mindreåriges rettigheder. Tværtimod, som jeg også har nævnt i flere af mine besvarelser, bliver retstilstanden forbedret for de 15-17 årige, som bliver ligestillet med voksne og dermed selv har mulighed for at give informeret samtykke til behandlingen. Derudover vil mindreårige under 15 år, hvor forældrene har givet samtykke til behandlingen, få ret til en eftersamtale ligesom indgrebet vil blive registreret i tvangsprotokollen – også i de tilfælde, hvor forældremyndighedsindehaveren har givet informeret samtykke.

Det er generelt min vurdering, at et barn under 15 år, som oven i købet befinder sig i den særlige situation, hvor betingelserne i psykiatriloven er opfyldt, ikke er i stand til at forstå og tage stilling til betydningen af en eventuel tvangsforanstaltning. Det vil derimod efter min opfattelse, som jeg også har nævnt ved flere lejligheder, være forældremyndighedsindehaveren, som har beslutningskompetencen i forbindelse med stillingtagen til, om en mindreårig under 15 år skal udsættes for en tvangsforanstaltning.

Vælger forældremyndighedsindehaveren at give informeret samtykke hertil, finder psykiatriloven ikke anvendelse, og der vil ikke være mulighed for en domstolsprøvelse. Hvis forældremyndighedsindehaveren imidlertid ikke vil give informeret samtykke eller ikke vil tage stilling til en eventuel tvangsforanstaltning finder psykiatrilovens regler anvendelse, og der vil blandt andet være klageadgang til domstolene.

Med venlig hilsen